

Oponentský posudek disertační práce PhDr. Víta Mišagy „Kristián IV., Mansfeld a vpád do Slezska a na Moravu. Vybrané kapitoly z dějin dánské války“

Autor disertační práce zaměřil svou pozornost na *dánské*, resp. *dánsko-dolnosaské* období třicetileté války, jež je stále opomíjeným tématem evropské a zvláště české historiografie. Monarchie rakouské větve habsburského rodu, pro kterou byla léta 1625 – 1629 jedním z klíčových období její geneze, již neexistuje a rakouští historici dnes nechtějí působit předpojatě, kdežto historiografie „nástupnických států“ rozsáhlé a značně proměnlivé protihabsburské koalice má sklon pro ni neslavnou epizodu spíše bagatelizovat. Je to však nespravedlivé vůči neúspěšným protagonistům výše uvedených let, a zvláště vůči osobnosti dánsko-norského krále Kristiána IV. i říšského hraběte Ernsta von Mansfeld-Vorderort.

Vít Mišaga se mimořádně dobře orientuje v politicko-strategických a sociálně-ekonomických souvislostech dánské období třicetileté války, zejména pak jeho počáteční fáze. Na základě zevrubné obeznámenosti s odbornou literaturou nejen v češtině, němčině a angličtině, ale zejména v severských jazycích, stejně jako s archivními prameny dánské a výmarské provenience, dokazuje, že materiální možnosti Kristiána IV. prosazovat v praxi velkorysou strategickou koncepci (pokud ji ovšem měl) byly značně omezené. V této souvislosti stojí za zaznamenání, že vzdor tomu poměrně dlouho dokázal vzdorovat armádám císaře Ferdinanda II. a Katolické ligy.

Ačkoli se historik má zásadně vyhýbat užívání slovíčka *kdyby*, Mišaga obezřetně nastoluje otázku, co by jako vojevůdce dokázal jeden z nejvytrvalejších odpůrců habsburské strany Mansfeld, pokud by měl přesně definované velitelské pravomoci a nezávislé ekonomické zázemí jako jeho hlavní, a posléze i úspěšnější protivník Valdštejn. Mišaga sice výslovně nepraví, že dokud měl císař Valdštejn, nemusel se příliš bát ani švédského krále, ale z jeho práce to pozornému čtenáři plyne samo sebou. Gustav II. Adolf byl úspěšný v první řadě proto, že se dokázal poučit z chyb Kristiána IV. a alespoň v tomto směru může být dánský král z historického hlediska „rehabilitován“.

Mansfeldovo tažení do Slezska na přelomu jara a léta 1626 bylo typickým dokladem *strategie z nouze*, protože po Valdštejnově vítězství u Dessau bylo jedinou možností ofenzivního postupu a dosažení *maximálního strategického cíle*, tj. dobytí Vídně, spojení se sedmihradským knížetem Gabrielem Bethlenem v prostoru Horních Uher (dnešního Slovenska). Jestliže tedy v Čechách od pádu Kladska v roce 1622 do saského vpádu roku 1631 panovalo poměrně dlouhé období míru, do Slezska a na Moravu se válečná „fúrie“ dostala o celých pět let dříve, což mělo mimo jiné za následek, že Obnovené zřízení zemské bylo v posledně jmenované zemi vyhlášeno až roku 1628 – o rok později než v Čechách. Nelze opomenout, že zhruba ve stejné době se začínají i ve Slezsku prosazovat rekatolizační tendence nad rámec *drážďanského akordu* z roku 1621.

Mišaga s velkou akribií rozebírá okolnosti pohybu Mansfeldova vojska a pobytu dánských posádek v Horním Slezsku, na severní Moravě a v Horních Uhrách. Na základě korespondence anglického vyslance v Istanbulu Thomase Roe upozorňuje nejen na kontinentální, ale i mimoevropské aspekty strategického a diplomatického úsilí protihabsburské koalice, která ovšem (v první řadě) tím, že vojensky operovala na vnější linii od západu Evropy přes její sever až na jihovýchod, přece jen nedokázala sladit své akce v prostoru a čase jako Habsburkové. A tak i v letech 1626 – 1627 pro ně představovaly největší hrozbu limitované diverze dánských posádek, Bethlenových hajduků a nekatolických rebelů z Valašska, s nimiž se Valdštejnovy oddíly dokázaly vypořádat.

Autor posuzované práce právem dokazuje, že dánský král nejevil v podstatě zájem o „českou otázku“ a služeb nekatolických exulantů z českých zemí využíval v době Mansfeldova vpádu jaksí mimochodem a zcela pragmaticky. Kromě toho Mišaga rozbíjí mýtus o vstřícném přijetí cizích vojsk ve Slezsku a na severní Moravě (viz s. 288 n.), protože místní obyvatelé v první řadě řešili dilema, zda *přichází přítel nebo nepřítel*, ale většina by nejspíše ráda viděla, kdyby vůbec nepřišel. Morálně indolentní jedinci se s tím ovšem vyrovnali rychleji a pragmatičtěji – jejich spolupráce s cizími vojáky (provázení neznámým terénem, špionáž, posílky, tlumočení, zásobování, dodávky řemeslných výrobků a služeb, transport zásob, rekvírování, výběr kontribuce apod.) byly mnohem více motivovány hmotným ziskem či vyřizováním osobních účtů než konfesionálně-politickými postoji. Narabování země se ostatně podílela nejen *táborová pakáž*, ale i část místního obyvatelstva – včetně Valachů nekatolického i katolického vyznání.

Zvláštní pozornosti zasluhuje podrobný exkurs o účasti výmarského (alespoň podle počáteční investice soudě) dělostřeleckého odřadu pod velením Johanna Trosta von Tiefenthal, který poskytuje zajímavé informace o (ne)funkci „válečného stroje“. Totéž platí i o analýze původu žoldnéřů vybraných dánských jednotek, poukazující na jistý podíl českých zemí, v němž byli zastoupeni Slezané, pak Lužičané a konečně i Němci (alespoň podle jmen) obyvatelé jižního podhůří Sudet. Z analýzy ovšem plyne, že národnostní otázka tu nejspíše ještě nehrála roli a otázka konfesionální ztrácela zjevně na své palčivosti. Přehlédnout rovněž nelze rozsáhlou pramennou přílohu Mišagovy práce, ani zajímavá mapová schémata. V této souvislosti oceňuji i pečlivé zpracování zeměpisného názvosloví, stejně jako datace událostí, která činí stále mnoha historikům potíže kvůli duplicitnímu užívání gregoriánského a juliánského kalendáře – a nejen v popisovaném období.

Mišagově dizertační práci lze prakticky jen máloco vytknout a je pouze mým subjektivním dojmem, že mohl vedle převažujícího politologického a antropologického hlediska, jež ostatně skvěle kombinuje, alespoň stručně vyzvednout aspekt metafyzický – nota bene, když máme k dispozici český překlad Chalinovy práce o Bílé hoře. Byla nehoda dánského krále (závislého na alkoholu stejně jako Bethlen) v Hameln, jež zásadně ovlivnila průběh válečných akcí, skutečně jen náhoda? Lze jen tak mávnout rukou nad skutečností, že v půlročním údobí (z historického hlediska takřka zároveň) zemřeli tři významní vojevůdci protihabsburské koalice – halberstadtský administrátor Kristián, Jan Arnošt Výmarský a Ernst von Mansfeld? Na rozdíl od autora disertace bych navíc vyhradil užívání slova *generalissimus* ve Valdštejnově případě pro období *druhého generalátu*. Z gramatického hlediska lze občasnou neshodu podmětu s přísudkem připsat přílišnému spoléhání na počítačový program, a rovněž tak chápu, že spojení *vyjezený kraj* (namísto *vyjedený*) není na Moravě považováno za mluvnický přestupek. Opakování základních tezí (i vícenásobné) by nepochybně šlo v textu určeném k publikování vyřešit redakčním zásahem.

To jsou však z mého hlediska jen nepodstatné připomínky, abych nebudil dojem, že oponentura skutečně po všech stránkách zdařilá disertační práce skýtá tím více potěšení, čím méně má oponent práce s vyhledáváním jejich slabin. Ačkoli její autor skromně podotkl, že jím nastíněný obraz je limitován (vojenskou terminologií řečeno) materiálem, prostorem i časem, soudím, že bude na dlouhá léta obrazem originálním. Proto dle svého nejlepšího svědomí **doporučuji dizertační práci PhDr. Víta Mišagy k obhajobě.**

